

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
[संसदः अधिनियमेन स्थापितः]

॥ पुराणेतिहासविद्याशाखा ॥

पुराणेतिहासविद्याशाखाप्रमुखः - प्रो. मखलेश कुमार

दिनांकः ०५/०६/२५

हस्ताक्षरम् ०५/०६/२५

पुराणेतिहास
आचार्यः : प्रथम-सत्रार्द्धः

DSCC – 16

क्र.	पाठ्यक्रमविवरणम्	क्रेडिट	होरा
1	भीष्मोपदेशस्य पीठिका। - भीष्मकृतश्रीकृष्णस्तुतिः। - श्रीकृष्णस्य भीष्मपितामहाय वरप्रदानम्। - श्रीकृष्णस्य त्रान्श्चर्यावर्णनम्। - श्रीकृष्णेन सह पाण्डवानां कुरुक्षेत्रं प्रति गमनम्। - ब्रह्मदेवकृतं नीतिशास्त्रम्।	1	16-20
2	राजधर्मवर्णनम्। - राष्ट्रस्योन्नतये राज्ञः आवश्यकता। - राज्ञो नीतिपूर्णव्यवहारः। - वर्णाश्रमधर्माः। - ब्राह्मणधर्मवर्णनम्। - राजधर्मस्य श्रेष्ठत्वम्। - विष्णुमान्धातृसंवादप्रसङ्गः। - राजधर्मपरिपालनेन राज्ञा चतुर्णामाश्रमाणां फलावाप्तिः।	1	16-20

पुराणेतिहासविद्याशाखाप्रमुखः - प्रो. मखलेश कुमार

दिनांक : 04/06/24

हस्ताक्षरम् 04/06/24

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः

3	राज्याङ्गानि। • राज्ञः षड्विंशद्गुणवर्णनम्। • विज्ञस्य राजपुरोहितस्य महत्त्वम्। • राजसचिवलक्षणानि। • मन्त्रिपरीक्षणम्। • मन्त्रिमण्डलस्य सङ्घटनम्।	1	16-20
4	राज्याङ्गानि। • द्वारपालगुणाः। • शिरोरक्षकगुणाः। • सेनापतेः गुणाः। • कोशसंग्रहः। • राज्ञः धर्माचरणम्। • राज्ञः कर्तव्यानि।	1	16-20

निर्धारितः पाठ्यग्रन्थः

- * महाभारते शान्तिपर्वणि (51-70 अध्यायाः), गीताप्रेस, गोरखपुर, उ. प्र.।

सहायकः सन्दर्भग्रन्थः

- * महाभारतम्, नीलकण्ठचतुर्धरकृतः भारतभावदीपः, नाग पब्लिशर्स, दिल्ली।
- * महाभारतमें लोककल्याण की राजकीय योजनायें, कामेश्वरनाथमिश्र, भारतमनीषा, वाराणसी।
- * महाभारत में वर्णित राज्य के सप्ताङ्ग , ईस्टर्न बुक लिंकर्स, दिल्ली।
- * मत्स्य पुराण राजधर्म, आदित्य बुक सेण्टर्, वाराणसी।
- * पुराण वाङ्मयमें युद्ध एवं सैन्य विज्ञान, कला प्रकाशन, शक्ति कॉलोनी ,वाराणसी।

पुराणेतिहासविद्याशाखाप्रमुखः - प्रो. मखलेश कुमार

दिनांक : 04/06/24

हस्ताक्षरम् 04/06/24

पुराणेतिहास
आचार्यः : प्रथम-सत्रार्द्धः

DSCC – 17

क्र.	पाठ्यक्रमविवरणम्	क्रेडिट	होरा
1	प्रियव्रतवंशः। • प्रियव्रतचरितम्। • प्रियव्रतं प्रति ब्रह्मोपदेशः। • भूविभाजनकरणम्। • आग्नीध्रचरितम्। • पूर्वचित्तिवृत्तान्तः। • नाभिचरितम्। • ऋत्विग्भिः कृता यज्ञनारायणस्तुतिः।	1	16-20
2	ऋषभ-भरतयोः चरितम्। • ऋषभदेवस्योपदेशः। • ऋषभदेवदर्शितः योगमार्गः। • ऋषभदेवस्य राज्यशासनम्। • ऋषभदेवस्य देहत्यागप्रकारः। • भरतचरितम्।	1	16-20

पुराणेतिहासविद्याशाखाप्रमुखः - प्रो. मखलेश कुमार

दिनांकः ०५/०६/२५

हस्ताक्षरम् ०५/०६/२५

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः

3	भरतस्य पूर्वचरितम्। • भरतस्य राज्यशासनम्। • अजनाभवर्षस्य भारतमितिनामकरणम्। • भरतस्य तपश्चरणम्। • भरतस्य मृगवात्सल्यम्। • मृगान्वेषणे भरतस्य विह्वलता। • भरतस्य मृगजन्मप्राप्तिकारणानि।	1	16-20
4	भरतस्योत्तरं चरितं तत्कृतः रहूगणोपदेशश्च। • भरतस्य ब्राह्मणकुले जन्मकारणम्। • भरतस्य बाल्यशिक्षा। • भद्रकाल्या भरतस्य रक्षणम्। • भरतरहूगणयोः सङ्गमः। • रहूगणाय भरतस्योपदेशः। • रहूगणस्य शङ्कानां समाधानम्।	1	16-20

निर्धारितः पाठ्यग्रन्थः

- * श्रीमद्भागवतमहापुराणे पञ्चमस्कन्धः (1-12 अध्यायाः), गीतप्रेस, गोरखपुर, उत्तरप्रदेश।

सहायकः सन्दर्भग्रन्थः

- * श्रीमद्भागवतमहापुराणम्, अन्वितार्थप्रकाशिका टीका, नाग प्रकाशन, दिल्ली।
 * श्रीमद्भागवतमहापुराणम्, भावार्थदीपिका, मोतीलाल बनारसीदास, वाराणसी।
 * श्रीमद्भागवततत्त्वबिन्दुः, न्यु भारतीय बुक् कारपोरेशन, दिल्ली।
 * श्रीमद्भागवतमहापुराणम्, भावार्थदीपिका-भागवतचन्द्रिका -पदरत्नावली-व्याख्यासमलङ्कृतम्, तिरुमलतिरुपतिदेवस्थानम्, तिरुमला, आन्ध्र प्रदेश।

पुराणेतिहासविद्याशाखाप्रमुखः - प्रो. मखलेश कुमार

दिनांकः 04/06/24

हस्ताक्षरम् 04/06/24

पुराणेतिहास
आचार्यः : प्रथम-सत्रार्द्धः

DSCC – 18

क्र.	पाठ्यक्रमविवरणम्	क्रेडिट	होरा
1	श्रीकृष्णावतारः। • भगवता कृतं पृथिव्याः आश्वासनम्। • देवकीवसुदेवयोः विवाहः। • कंसकृतः देवकीसुतानां संहारः। • भगवतः गर्भप्रवेशः। • देवैः कृता गर्भस्तुतिः। • भगवतः श्रीकृष्णस्य प्राकट्यम्। • योगमायायाः भविष्यवाणी।	1	16-20
2	श्रीकृष्णशैशवलीलाः • भगवतः जन्मोत्सवः। • पूतनोद्धारः। • शकटासुरमोक्षः। • तृणावर्तोद्धारः।	1	16-20
3	श्रीकृष्णस्य बाल्यलीलाः। • नामकरणसंस्कारः। • मृद्धक्षणप्रसङ्गे ब्रह्माण्डदर्शनम्। • उलूखलबन्धनलीला। • यमलार्जुनोद्धारः। • भगवतः वृन्दावनगमनलीला।	1	16-20

पुराणेतिहासविद्याशाखाप्रमुखः - प्रो. मखलेश कुमार

दिनांकः ०५/०६/२५

हस्ताक्षरम् ०५/०६/२५

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः

4	श्रीकृष्णस्य वृन्दावनलीलाः। - वत्सासुरोद्धारः। - बकासुरोद्धारः। - अघासुरोद्धारः। - ब्रह्ममोहनं तन्निवारणञ्च। - ब्रह्मस्तुतिः। - धेनुकासुरोद्धारः। - कालियसंयमनलीला।	1	16-20
---	---	---	-------

निर्धारितः पाठ्यग्रन्थः

- * श्रीमद्भागवतमहापुराणे दशमस्कन्धः (1-16 अध्यायाः), गीताप्रेस, गोरखपुर, उत्तरप्रदेश।

सहायकः सन्दर्भग्रन्थः

- * श्रीमद्भागवतमहापुराणम्, भावार्थदीपिकाटीकोपेता, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली।
- * कृष्णलीलाविमर्श, जगदीश भरद्वाज, निर्मल कीर्ति प्रकाशन, दिल्ली।
- * श्रीमद्भागवतमें कृष्णकथा स्वरूप एवं तत्त्वविमर्श, प्रतिभाप्रकाशन, दिल्ली।
- * भागवतसुधा, स्वामिहरिहरानन्दसरस्वती, राधाकृष्ण धानुका प्रकाशन संस्थान, वृन्दावन।

पुराणेतिहासविद्याशाखाप्रमुखः - प्रो. मखलेश कुमार

दिनांकः ०५/०६/२५

हस्ताक्षरम् ०५/०६/२५

पुराणेतिहास
आचार्यः : प्रथम-सत्रार्द्धः

DSCC – 19

क्र.	पाठ्यक्रमविवरणम्	क्रेडिट	होरा
1	भक्तियोगमाहात्म्यम्। • भक्तियोगस्य परमपुरुषार्थत्वम्। • ब्रह्मविद्या, भक्तिश्च। • चित्तद्रुतिः, प्रयोजनञ्च। • स्थायिभावानां परमानन्दरूपता। • लौकिकरसानुभूतिप्रकारः। • मनसः विषयाकारता। • चित्तस्य भगवदाकारता।	1	16-20
2	भक्तिविकासक्रमः भक्तिभेदाश्च। • ज्ञानवैराग्ययोः स्वरूपम्। • भगवद्भक्तेः प्राप्त्युपायाः। • भक्तिभूमिकाः। • भक्तिभेदस्य कारणनिरूपणम्। • कामक्रोधभयस्नेहहर्षशोकादीनां स्वरूपप्रतिपादनम्। • जुगुप्सास्वरूपप्रतिपादनम्। • उत्साहभेदवर्णनम्।	1	16-20

पुराणेतिहासविद्याशाखाप्रमुखः - प्रो. मखलेश कुमार

दिनांकः ०५/०६/२५

हस्ताक्षरम् ०५/०६/२५

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः

3	भक्तिरससाधनानि तत्फलानि। • चित्तद्रुतीनां स्थायिभावत्वम्। • षण्णां भावानां भक्तिरसभिन्नता । • कामजादिरतीनां रसरूपता। • रतीनां व्यामिश्रभावरूपता। • चतुर्विधभक्तिरसस्वरूपम्। • भक्तेः त्रिविधफलसाधनता	1	16-20
4	रति-रसप्रकाराः। • रतेः तारतम्यम्। • शुद्धाव्यामिश्रिता च रतिः। • रतिचतुष्टयाभ्यासः, परमरसप्राप्तिश्च। • देवादिविषयकरतिः। • रसस्वरूपम्। • विभावानुभावव्यभिचारिभावानां स्वरूपम्। • रसपरिपोषकाः। • रसप्रतिबन्धकाः। • रसप्रतीतिः।	1	16-20

निर्धारितः पाठ्यग्रन्थः

- * मधुसूदनसरस्वतीविरचितं श्रीमद्भगवद्भक्तिरसायनम्, चौ. संस्कृत प्रकाशन, वाराणसी।

सहायकः सन्दर्भग्रन्थः

- * भगवद्भक्तिरसायन और भक्ति रस, ज्योत्स्ना निगम, न्यु भारतीय बुक् कार्पोरेशन, दिल्ली।
- * श्रीमद्भगवत पुराण में भक्ति रस का शास्त्रीय निरूपण, प्रतिभा प्रकाशन, दिल्ली।
- * भक्तिरस सिद्धान्त, बी. एस. शर्मा एण्ड ब्रदर्स, आगरा।
- * Bhakti in the Vaisnav rasa Shastra, Prativa Prakashana, New Delhi.

पुराणेतिहासविद्याशाखाप्रमुखः - प्रो. मखलेश कुमार

दिनांकः 04/06/24

हस्ताक्षरम् 04/06/24